

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-110>

УДК 336.717

Сучасний банкінг: ризики та захист

Кривцун І.М.кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»

Статтю присвячено дослідженню проблеми ефективного управління ризиками у банківській діяльності. Проаналізовано чинники впливу та систематизовано ризики банківських установ на національному і світовому ринках. Розроблено рекомендації щодо дієвого та ефективного захисту від ризиків у діяльності банків.

Ключові слова: сучасний банкінг, ризики, управління банківськими ризиками.

Кривцун И.М. СОВРЕМЕННЫЙ БАНКИНГ: РИСКИ И ЗАЩИТА

Статья посвящена исследованию проблемы эффективного управления рисками в банковской деятельности. Проанализированы факторы влияния и систематизированы риски банковских учреждений на национальном и мировом рынках. Разработаны рекомендации для действенной и эффективной защиты от рисков в деятельности банков.

Ключевые слова: современный банкинг, риски, управление банковскими рисками.

Kryvtsun I.M. MODERN BANKING: RISKS AND PROTECTION

The article is devoted to research of problem of the effective risk management in banking activity. It is analyzed the influence factors and systematized the banking risks on the national and world markets. It is developed the recommendations for the effective protection against risks in the bank activity.

Keywords: modern banking, risks, management of bank risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останнє десятиріччя роботи вітчизняного банківського сектору ознаменувалося низкою негативних тенденцій, що зумовлені як світовою фінансовою кризою, так і суспільно-політичною та фінансовою нестабільністю останніх років. Ці ризик-фактори призвели до тривалого збиткового періоду роботи вітчизняних банків та актуалізували необхідність розроблення ними якісно нового підходу до управління банківськими ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищений ризик сучасного банкінгу зумовив численні науково-методичні та прикладні дослідження, присвячені цій проблемі. Зокрема, у працях А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєвої, С.М. Козьменко, О.І. Скаско та інших фахівців основна увага приділяється управлінню кредитними, інвестиційними та відсотковими ризиками банку [1; 2]. Ці ж проблемні питання достатньо ґрунтовно висвітлено та регламентовано в нормативно-інструктивних актах державного регулятора ринку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд з інвестиційно-кредитними ризиками сучасна банківська діяльність зазнає впливу нових ризиків,

що зумовлені технологічною революцією та стрімкою дигіталізацією банківських послуг. Це підвищує актуальність питань оцінки та комплексного управління широким спектром ризиків сучасного банкінгу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є систематизація банківських ризиків та розроблення комплексного підходу до управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова фінансова криза та, як наслідок, криза ліквідності національного банківського сектору спричинили збиткову роботу вітчизняних банків упродовж останніх років (табл. 1). Ці негативні тенденції посилілися суспільно-політичними подіями в Україні.

За результатами опитування топ-менеджменту фінансових установ, до якого потрапили 15 банків, чотири страхові та чотири інвестиційні компанії, 43% респондентів вважають загальний рівень ризику у фінансовому секторі високим, при цьому 13% констатували підвищення схильності в майбутньому йти на ризик. Основними джерелами ризику, на думку 78% респондентів, є корупція, діяльність правоохоронних органів та судової системи. Іншими вагомими чинни-

Показники ефективності банківської системи

Показник	За період				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	8 місяців 2018 р.
Рентабельність активів, %	-4,07	-5,46	-12,6	-1,93	1,28
Чиста процентна маржа, %	4,17	3,04	3,52	4,10	2,94

Джерело: розраховано автором за даними [3]

ками ризику вважаються шахрайство (65%) та кібернетичні загрози (61%) [4].

Перелічені ризикові чинники зумовлюють підвищений систематичний та специфічний ризики роботи вітчизняних банків. Вплив несистематичного ризику виявляється через кредитні, інвестиційні, відсоткові, валютні ризики, а також ризики ліквідності та конкурентоспроможності. Як підтверджують дані табл. 1, тенденції зміни основних показників ефективності – рентабельності активів та чистої банківської маржі – впродовж 2014–2018 рр. істотно відрізняються. Якщо рентабельність активів мала негативні значення впродовж 2014–2017 рр., то чиста банківська маржа та пов'язаний із нею показник чистого спреду не зазнали істотних змін. Це дає змогу зробити припущення, що, незважаючи на негативні макроекономічні зміни, топ-менеджменту вдалося використати переваги кредитно-депозитної спеціалізації банків та дотримуватися у кризовий період ефективної відсоткової політики.

Успішне в минулому управління відсотковими ставками давало банкам змогу компенсувати кредитні та відсоткові ризики, а також суттєво обмежувати вплив ризиків ліквідності та нестійкості депозитних ресурсів. Однак сьогодні банки змушені шукати інші дієві методи управління ризиками, які забезпечували б комплексний захист, зокрема від ризиків, що пов'язані з новими фінансовими технологіями та загостренням конкурентної боротьби на ринку банківських послуг.

Широкий спектр ризиків сучасного банкінгу, згідно з базельськими вимогами, характеризує так званий профіль ризику, тобто характер і масштаб потенційного ризику, який узяв на себе банк. При цьому процес управління ризиками повинен здійснюватися шляхом визначення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення всіх суттєвих ризиків, а також оцінки адекватності їхнього капіталу та ліквідності по відношенню до їхнього профілю ризиків, ринкових та макроекономічних умов. Це поширюється на розроблення та перегляд заходів у разі виникнення непередбачуваних подій, у тому числі чітко сформульованих та надійних пла-

нів виходу з кризової ситуації з урахуванням стану конкретного банку. Процес управління ризиками повинен відповідати профілю ризиків та системній важливості банку [5, с. 60].

У фахових працях формування профілю ризиків та їх класифікація проводиться за такими ознаками, як сфера виникнення, джерела та рівень ризику, можливість оцінювання, прогнозування, управління та страхування ризиків [1, с. 24–29]. На нашу думку, з погляду ефективного управління ризиками банку основними критеріями систематизації ризик-факторів повинні слугувати джерела виникнення, згідно з якими розрізняють внутрішні та зовнішні ризики, та можливість впливу на ризик шляхом страхування, резервування, лімітування тощо.

У міжнародній практиці підхід до класифікації банківських ризиків нероздільно пов'язаний із вибором як методів оцінки, так і заходів захисту від них [6, с. 15; 7, с. 24]. Зокрема, для розроблення та вдосконалення принципів управління ризиками за громадської ініціативи у Німеччині в 2012 р. була створена цільова група щодо розкриття інформації EDTF (англ. – *Enhanced Disclosure Task Force*), у документах якої до найважливіших ризик-категорій належать: ринковий, операційний, кредитний, торговельний ризики, ризик ліквідності та ризик фінансування, ризик репутації, ризик вибору бізнес-моделі та ризик відповідності (англ. – *Ma-Risk*) мінімальним вимогам ризик-менеджменту [6, с. 15].

Залежно від інформаційної ситуації, за якої проводяться оцінка та аналіз ризику, застосовують об'єктивні чи суб'єктивні методи оцінювання ризику. Для цього рекомендовано використовувати такі методи та окремі показники [6, с. 15]:

- показник чутливості портфельних ризиків банку завдяки застосуванню індуктивного та дедуктивного аналізу макроекономічного і політичного сценаріїв розвитку;
- *RWA* (нім. – *die risikogewichte Aktiva-Äquivalent*) – еквівалент активів із підвищеним рівнем ризику;
- очікувані збитки, що є наслідком впливу кредитних та операційних ризиків;

- показник повернення *RWA*;
- метод (англ. – *Value-at-Risk*) дохідності/ризиків;
- показник капіталу банку.

Слід зазначити, що у вітчизняній практиці застосовують аналогічні показники-індикатори рівня ризику. Так, показник негативно класифікованих активів (НКА) є за суттю аналогічним показнику *RWA*; величина чистого кредитного ризику, що слугує базою для розрахунку величини резервів під кредитні операції, тотожна очікуваним збиткам від кредитних операцій; нормативи адекватності регулятивного та основного капіталу банку рівню ризику його активних операцій аналогічні показнику капіталу банку в міжнародній практиці.

Ефективність системи управління ризиками визначається тим, наскільки повно будуть охоплені нові ризики сучасного банкінгу. Це стосується насамперед ризиків, що супроводжують упровадження інновацій, нових фінансових технологій, та ризиків, пов'язаних із наданням онлайн-послуг. Спектр ризиків традиційного банку доповнюється конкурентними ризиками, які спричинені як діяльністю інших банківських установ, так і нових *fintech*-компаній.

За результатами дослідження тенденцій розвитку світового банкінгу серед бізнес-пріоритетів банків у 2018 р. 85% припадає на цифрові трансформації [8, с. 2], а інформаційна безпека та захист від кібернетичних загроз є пріоритетними для 89% банків [8, с. 12].

Широкий спектр ризиків сучасного банкінгу повинен передбачати чітку програму дій у разі їх виникнення. Для класифікації заходів управління ризиками, що супроводжують діяльність банків, доцільно застосовувати такі ознаки, як: призначення заходу; механізм захисту, що використовується у складі певного заходу; відношення до суб'єкта ризику; сфера діяльності, у якій здійснюється захід; добровільність заходу; орієнтованість заходу [9, с. 24].

У табл. 2 заходи управління банківськими ризиками систематизовано згідно із запропонованими ознаками.

Наведені в табл. 2 заходи належать до мікрорівневих. Однак за умов підвищеного ризику дії, здійснювані банками на мікрорівні, повинні доповнюватися макрорівневими заходами, основними серед яких є створення резервів під кредитні операції та дотримання вимог НБУ щодо ліквідності та адекватності капіталу банку.

Висновки з цього дослідження. Сучасний банкінг супроводжується новими ризиками, що підсилюють вплив основних фінансових ризиків: кредитного, інвестиційного, відсоткового, валютного, ліквідності. Захист від них повинен бути комплексним і передбачати ретельну попередню оцінку та зважений підхід до вибору форми дигіталізації банку, забезпечення конкурентних переваг щодо нових *fintech*-компаній.

Таблиця 2

Систематизація заходів з управління ризиками банку

Ознака класифікації	Характеристика заходів
Призначення заходу	Зменшення кредитних чи інвестиційних ризиків. Утримання певного рівня ризику/толерування інноваційного чи конкурентного ризику
Механізм захисту	Договірний розподіл ризиків за кредитною угодою. Диверсифікація ризиків інвестиційного портфеля банку. Правовий захист від ризиків. Самостійне несення ризиків. Уникнення ризику
Відношення до суб'єкта ризику	Внутрішні заходи, які здійснюються банком самостійно. Зовнішні заходи, які передбачають використання послуг, наприклад страхових чи консалтингових
Сфера реалізації заходу	Заходи, що здійснюються у фінансовій, комерційній, управлінській, технологічній, соціальній сферах діяльності банку
Добровільність заходу	Добровільні заходи, що здійснюються банком на добровільних засадах. Обов'язкові заходи згідно з вимогами держрегулятора, чинного законодавства
Орієнтованість заходу	Превентивні заходи: моніторинг кредитних ризиків, оцінка кредитоспроможності позичальників. Компенсаційні заходи: страхування кредитних ризиків, хеджування ризиків банку, створення резервів під кредитні операції банку

ЛІТЕРАТУРА:

1. Епіфанов А.О. Управління ризиками банків: монографія; за ред. А.О. Епіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
2. Скаско О.І. Удосконалення системи управління ризиками в банках України. Бізнес Інформ. 2014. № 1. С. 274–278.
3. Показники банківської системи. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 01.10.2018).
4. Опитування про системні ризики фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785> (дата звернення: 01.10.2018).
5. Основні принципи ефективного банківського нагляду. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251> (дата звернення: 05.09.2018).
6. (2014) Deutsch Bank Risikobericht. URL: https://geschaeftsbericht.deutsche-bank.de/2014/gb/serviceseiten/downloads/files/dbfy2014_risikobericht.pdf (дата звернення: 28.08.2018).
7. (2012) Enhancing the risk disclosures of bank. URL: http://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_121029.pdf (дата звернення: 24.09.2018).
8. (2018) Global banking outlook 2018. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/\\$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf) (дата звернення: 28.08.2018).
9. Кривцун І.М. Управління ризиками на засадах реалізації превентивних та компенсаційних заходів: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Львів, 2005. 164 с.

REFERENCES:

1. Epifanov A.O. (2012). Upravlinnia ryzykamy bankiv [Management of the bank risks] / za red. A.O. Epifanova. Sumy: DVNZ "UABS NBU", 283 p.
2. Skasko O.I. (2014). Udoskonalennia systemy upravlinnia ryzykamy v bankakh Ukrainy [The improvement of risks management system in Ukrainian banks]. BiznesInform, # 1, pp. 274-278.
3. (2018) Pokaznyky bankivskoi systemy [The bank system indicators]. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (accessed 01 October 2018).
4. (2018) Opytuvannia pro systemni ryzyky finansovoho sektoru [Review of the system risks of financial market]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785> (accessed 01 October 2018).
5. (2016) Osnovni pryntsyepy efektyvnoho bankivskoho nahliadu [The basic principles of effective banking supervision]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251> (accessed 05 September 2018).
6. (2014) Deutsch Bank Risikobericht. Available at: https://geschaeftsbericht.deutsche-bank.de/2014/gb/serviceseiten/downloads/files/dbfy2014_risikobericht.pdf (accessed 28 August 2018).
7. (2012) Enhancing the risk disclosures of bank. Available at: http://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_121029.pdf (accessed 24 September 2018).
8. (2018) Global banking outlook 2018. Available at: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/\\$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf) (accessed 28 August 2018).
9. Kryvtsun I.M. (2005). Upravlinnia ryzykamy pidpriemstva na zasadakh realizatsii preventyvnykh ta kompensatsiinykh zakhodiv [Management of enterprise risks on the basis of preventive and compensatory measures implementation] (PhD Thesis) Lviv: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika".

Modern banking: risk and protection

Kryvtsun I.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
National University "Lviv Polytechnic"

The article is devoted to research of problem of the effective risk management in banking activity. The national bank system like the global banking is different today than it was 10 years ago, at the start of the world financial crisis.

In the past the bank activity depended of such risks: credit, investment, interest rate and currency risks. At that time for the profitable and stable bank activity was enough effective to management of the credit-investment and deposit portfolio that meant to build a successful interest rate policy.

Now that isn't enough that the banks will competitive. The main sign of modern banking is a necessity to act under the circumstances of technological revolution and of new risks influence. These new risks present the innovative risks, the digital risks and the risks of intensify-

ing the competition. The article is analyzed the influence factors and systematized the banking risks on the national and world markets. The risks should be divided into two main features: the source of occurrence – internal and external and the possibility of management – those that can be insured, limited and those that can difficult to deal with.

The article is proposed the recommendations for the effective protection against risks in the bank activity. The risk management in accordance with the Basel requirements should be carried out in the following sequence: identification of risks, their assessment and development of protection measures against them. It is advisable to take such measures on the external and internal as the preventive and compensatory measures.